

De Midwintertelling 2019

Frank van Groen

De Midwintertelling is de oudste watervogeltelling die in Nederland wordt georganiseerd en loopt al sinds 1967. De telling maakt onderdeel uit van een internationale telling in grote delen van Europa, Azië en Afrika. De internationale telling wordt gecoördineerd door Wetlands International, die in Nederland grotendeels door Sovon. De midwintertelling in Nederland is onderdeel van het Meetnet Watervogels en vindt plaats binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Doel is de aantallen en verspreiding van overwinterende watervogels eenmaal per winter zo compleet mogelijk vast

te leggen. De telling vindt plaats in vaste telgebieden en betreft alle watervogels met binding aan het terrein, inclusief exoten. Het betreft onder meer futen, aalscholvers, reigers, zwanen, ganzen, eenden, steltlopers, meeuwen en rallen. Ook enkele andere soorten die aan water zijn gebonden, zoals Zeearend, IJsvogel en Grote Gele Kwikstaart worden geteld. Hoog overvliegende vogels worden uiteraard niet geteld.

Waar zich precies watervogels ophouden hangt onder meer af van het weer voorafgaande aan de telling, met name dat in december en de eerste weken van januari. Zo kan ijsbedekking betekenen dat vogels weg moeten trekken. Extreem zacht weer kan juist tot gevolg hebben dat watervogels die normaal gesproken wegtrekken langer in noordelijke streken blijven hangen. Ook de effecten van klimaatverandering worden steeds meer zichtbaar op de verspreiding over de flyway van watervogels, ook in de

Brandganzen die bij ons overwinteren zijn vooral afkomstig van Nova Zembla en Zweden

FOTO: ROBERT HEEMSKERK

Afgelopen januari telde ik voor de 10e maal Polder de Ronde Hoep bij Ouderkerk aan

Twoë jaar later ben ik begonnen met het tellen van de boezemwateren die grenzen

3 1 0 9 0

vanaf 2015

Tabel 1 : Midwintertelling Ronde Hoep											
Jaar	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Soort \ datum	16-1	15-1	14-1	12-1	18-1	17-1	16-1	17-1	13-1	12-1	
Aalscholver			1				4	2	1	2	
Grote Zilverreiger	5	7	11	8	13	32	14	17	20	17	
Blauwe Reiger		7	18	1	8	57	14	15	16	12	
Ooievaar					1						
Knobbelzwaan	97	115	98	80	42	101	82	82	97	97	
Klein Zwaan		3									
Wilde Zwaan		4									
Grauwe Gans	2140	660	32	5	396	72	960	870	285	358	
Indische Gans		1							4	4	
Soepgans	11	6	4	4	2	1		3	16	10	
Kolgans	1610	1300			15		3400	1685	80	3200	
Toendrarietgans		1						4			
Kleine Rietgans	25							1			
Brandgans	6000	2300			1		50	73		10	
Rotgans									1		
Grote Canadese Gans	50	10					1				
Nijlgans	47	18	12	13	22	18	14	14	31	42	
Bergeend			6	4	12		2	10	7	3	
Krakeend	30	4		11				22	2	28	
Wilde Eend	200	115	69	51	63	48	54	208	70	139	
Slopeend								1			
Soepeend		10	8	4	7	14	1	13	12	23	
Smient		250	80	2070	190	2075	7000	3000	2070	950	
Wintertaling			30			35		8	3	1	
Kuifeend		7	2			1					
Meerkoet	600	235	41	67	24	160	32	14	123	29	
Waterhoen	7	16	30	36	23	16	19	49	67	49	
Kievit		1800	6000	1100	70	4700	6500	1100	2500	6000	
Goudplevier			1200	400		700	1900	28		2000	
Wulp	12		110	60	19	54					
Kemphaan								15	3		
Houtsnip							1				
Witgat						1		1			
Kokmeeuw		1150	700	885	1445	1800	2700	25	1020	130	
Stormmeeuw		180	68	80	484	820	260	53	290	7	
Zilvermeeuw		20	9		4	2			18	2	
Kleine Mantelmeeuw		2									
Grote Mantelmeeuw		1	1								
IJsvogel							1				
Slechtvalk								2			
Grote Gele Kwikstaart								1	1	1	
Aantal exemplaren	10834	8222	8530	4879	2841	10707	23009	7316	6737	13114	
Aantal soorten	14	26	22	18	20	20	21	28	24	24	

De Gierwaluw

Tabel 2 : Resultaten Midwintertelling in 11 telgebieden											
Soort \ jaar	2015	2016	2017	2018	2019	Soort \ jaar	2015	2016	2017	2018	2019
Dodaars	5	6	6	4	11	Wintertaling	35	4	12	11	1
Fuut	49	33	26	41	38	Wilde Eend	2368	1930	1813	1776	1256
Aalscholver	26	35	29	28	34	Soepeend	195	176	149	285	144
Grote Zilverreiger	39	18	34	45	41	Tafeleend	2	3	2	5	12
Blauwe Reiger	107	55	57	89	60	Kuifeend	394	424	387	428	636
Koereiger	1					Topper				1	
Ooievaar				3	4	Grote Zaagbek				1	
Knobbelzwaan	212	223	199	214	239	Slechtvalk			2		
Wilde Zwaan	12	4	3	3	6	Nonnetje		1			
Kleine Zwaan	2			1	7	Waterral	2	1	2	1	1
Kolgans	5446	7116	4842	2646	6600	Waterhoen	207	176	280	336	250
Grauwe Gans	1210	2220	1692	1756	1486	Meerkoet	1429	1308	1106	1630	1229
Toendrarietgans			4	12		Goudplevier	700	1980	28		2000
Kleine Rietgans			2			Kievit	4700	6500	1172	2500	6045
Indische Gans				4	4	Kemphaan			15	3	
Soepgans	61	21	20	39	25	Witgat	2	1	2	1	
Grote Canadese Gans		1	38		1	Wulp	54				
Brandgans	45	510	153	400	90	Houtsnip		1			
Rotgans				1		Watersnip		2			
Nijlgans	331	128	200	189	179	Kokmeeuw	2537	3146	343	1506	743
Casarca		1	1			Stormmeeuw	871	692	329	462	663
Kaapse Casarca		1				Zilvermeeuw	33	21	12	115	55
Bergeend		2	10	11	3	Pontische Meeuw				1	
Mandarijneend			1	1		Kleine Mantelmeeuw			1		
Smient	2564	7519	3542	2801	1767	Grote Mantelmeeuw	2	1		3	1
Krakeend	411	397	563	638	550	IJsvogel	1	2	2	2	2
Slobeend	5	12	49	10	17	Grote Gele Kwikstaart			3	2	4
Kaneeltaling			2								
Aantal exemplaren	24058	34671	17133	18033	24234	Aantal soorten	34	38	41	44	39

2015 nog een aantal vacante telgebieden aan toegevoegd ten zuidoosten van Amsterdam. Het gaat om Diempolder, Overdiempolder, Gemeenschapspolder, Gein en Gaasp, Aetsveldsche Polder West en Aetsveldsche Polder Oost. Dat betekende dus twee dagen full time tellen. Vanwege mogelijk slecht weer is het mogelijk de telling uit te voeren van vrijdag t/m maandag. Om die reden tel ik sinds 2018 ook twee gebieden in de Watergraafsmeer. Tot nu toe lukte het elk jaar al deze gebieden te tellen, zelfs in 2019, ondanks het matige weer in het telweekend van de afgelopen midwintertelling. Het aantal door ondergetekende getelde gebieden liep dus op van één in de jaren 2010 t/m 2012, vijf in de jaren 2013 en 2014, elf in 2015 t/m 2017 tot dertien in de jaren 2018 en 2019.

Resultaten

In Tabel 1 staan de resultaten van de tellingen in de Ronde Hoep van 2010 t/m 2019. De Ronde Hoep is 1182 ha groot en bestaat geheel uit grasland. Alleen langs de dijk rond het gebied is enige bebouwing aanwezig. Vanaf deze rondlopende dijk werden

FOTO: ROBERT HEEMSKERK

Behalve vis eten Grote Zilverreigers ook muizen

de watervogels steeds geteld. Het centrale deel van de Ronde Hoep is een weidevogelreservaat met een hogere waterstand. Hier houden zich vaak grote groepen Smienten, Kieviten en Goudplevieren op. Ze zijn moeilijk te zien vanwege de grote afstand tot het reservaat. Het is ruim een kilometer vanaf de dijk. Vaak werden de aantallen van deze soorten geschat wanneer ze in grote groepen opvlogen bij verstoring, bijvoorbeeld als gevolg van een jagende roofvogel.

Het totale aantal getelde soorten varieerde van 14 in 2010 tot 28 in 2011 en 2017. Het totaal aan watervogels varieerde van 2855 vogels in 2014 tot 23009 in 2016. Gemiddeld werden ruim 9600 vogels geteld. Met gemiddeld 2977 vogels was de Kievit de talrijkste soort gevolgd door Smient (1768) en Kolgans (1129). De andere soorten eindigden gemiddeld onder de 1000 exemplaren. 14 soorten waren vrijwel altijd in het gebied aanwezig, zoals Knobbelzwaan, Blauwe Reiger en Grote Zilverreiger, Grauwe Gans, Nijlgans, Wilde Eend, Smient, Kievit, Kokmeeuw en Stormmeeuw. Negen soorten werden maar eenmaal vastgesteld. Vermeldenswaard zijn enkele Kleine Zwanen en Wilde Zwanen (in 2011), Ooievaar (2014), Rotgans (2018), Houtsnip (2016), Kleine Mantelmeeuw (2011) en IJsvogel (2016).

Vanaf 2015 telde ik elk jaar elf gebieden ten zuiden en zuidoosten van Amsterdam. Alleen in 2019 werd de Gemeenschapspolder geteld door Kabula Mol. De ligging van deze gebieden is aangegeven op bijgaande figuur en de telresultaten in Tabel 2.

De boezemwateren rond de getelde polders werden meegenomen tijdens de tellingen. Hier verblijven soms verrassend grote aantallen Wilde Eenden, Soepeenden en Meerkoeten. De Aetsveldsche Polder Oost tussen Weesp en Nigtevecht is een goed ganzengebied waar ook regelmatig enkele Wilde en Kleine Zwanen verblijven.

Als we de vijf jaren uit Tabel 2 vergelijken zien we dat 2018 met 44 soorten het soortenrijkst was en 2015 met 34 soorten het minst soortenrijk. In 2016 werden de meeste vogels geteld (34671), in 2017 de minste (17133). Opvallend is dat van de Wilde Eend elk jaar minder exemplaren werden geteld. De score voor deze soort daalde van 2368 in 2015 tot 1256 in 2019. Daarbij moet gezegd worden dat het lage aantal in 2019 mede veroorzaakt is door de soms barre telomstandigheden die daarom, in tegenstelling tot andere jaren, deels per auto werd gedaan. Andere soorten laten schommellende aantallen zien.

In 2015 waren opvallend veel Blauwe Reigers aanwezig (107), met name in de Ronde

Hoep (56), net als het geval was met Grote Zilverreigers (32) en Buizerds (36) in dat gebied. Dit had te maken met de toen extreem hoge stand van Veldmuizen die erg aantrekkelijk waren als voedsel voor deze soorten.

Conclusie

De vraag is nu of er enige conclusies zijn te trekken uit de hierboven samengevatte telresultaten. Zoals gezegd hangt het onder meer af van het weer voorafgaande aan de telling in welke mate en waar watervogels aanwezig zijn. In onderstaande tabel is daarom aangegeven hoe de maand december voorafgaand en januari tijdens een telling verliepen (bron www.knmi.nl). De eerste jaren werden deze maanden vaker als koud gekarakteriseerd dan de laatste vijf jaren. De laatste jaren werden ook meerdere malen warmterecords verbroken in deze maanden.

MWT	dec / jan	MWT	dec / jan	2012 en 2013 zeer nat
2010	k / k	2015	vz / z	zk = zeer koud
2011	zk / vz	2016	zz / z	k = koud
2012	z / z	2017	z / k	vz = vrij zacht
2013	z / k	2018	z / zz	z = zacht
2014	zz / zz	2019	zz / z	zz = zeer zacht

De eerste vijf jaren werden gemiddeld 7061 vogels geteld in de Ronde Hoep, de laatste vijf jaren gemiddeld 12176. Er lijkt dus sprake van een toename van het aantal getelde vogels. In de eerste teljaren kwam het soms voor dat sloten in de polder waren bevroren en dat er nauwelijks Smienten en Kieviten te bekennen waren, zoals in 2010 en 2014. Soorten waarvan er meer dan tien zijn geteld en die in de tweede periode van vijf jaar meer dan tweemaal zoveel voorkwamen als de eerste periode zijn Grote Zilverreiger, Blauwe Reiger, Kolgans, Soepeend, Smient, Kievit en Goudplevier. Andersom zijn soorten die minder dan tweemaal zoveel voorkwamen Kleine Rietgans, Brandgans, Grote Canadese Gans, Meerkoet en Wulp. Alleen in beide eerste teljaren werden grote aantallen Brandganzen in het gebied gezien. Voorafgaande aan de tellingen was het toen koud tot zeer koud. Deze vogels weken vanwege de kou waarschijnlijk uit vanuit andere gebieden.

Slotwoord

De telresultaten van alle telgebieden in Nederland worden jaarlijks door Sovon gepubliceerd in een rapport met gedegen analyses. Dat rapport krijgen alle tellers thuisgestuurd. Hopelijk vormt dit artikel een stimulans voor mensen om voorafgaande aan de midwintertelling van 2020 de website van Sovon te bezoeken en enkele vacante telgebieden te claimen en te tellen. Ook tellingen in stedelijk gebied vormen een welkome bijdrage aan de midwintertelling. Hier zijn soms verrassende aantallen watervogels aanwezig.